

A volt pusztaszeri uradalom vadgazdálkodása

DR. HOLDAMPF GYULA

A vadgazdálkodás népgazdasági jelentőségének fokozódása s ebből kifolyólag különösen az apróvadgazdálkodás fejlesztésének szükségessége napirendi kérdés lett. Úgy gondoljuk, hogy ennek a törekvésnek a megvalósításához nyújthatunk segítséget azzal, ha ismertetjük a két háború közötti időből egyik olyan apróvadas vadászterületünk vadgazdálkodási viszonyait, amelyikben kiváló eredményeket értek el abban az időben.

Jó hírű apróvadas volt a pusztaszeri uradalom, amelyet akkor mindszent-ányási uradalomnak neveztek, bár a központja Pusztaszeren volt. Tájékoztatást kértünk és kaptunk *Kiss Zsigmond* és *Halász László* ny. erdőmérnököktől. Előbbi az időben, mint a volt uradalom erdőmestere, utóbbi, mint erdőgondnok, a vadgazdálkodást is irányította, ill. kezelte a területeket.

A volt uradalom vadászterülete Csongrád megye Csongrádi járásában, Szegedtől 10 km-nyire északra, Sándorfalvától Tömörkényig mintegy 27 km hosszúságban, a Tisza folyóval párhuzamosan, mintegy 9 km átlag szélességben, megnyúlt téglalaphoz hasonló alakban kerekén 42 000 kat. holdat foglalt magában. Ebből 40 000 kat. hold uradalmi birtok volt, 2000 kat. holdat pedig az uradalmi birtokba beékelődött községi vadászterületekből béreltek. Az uradalom Sándorfalva, Algyő, Dócz, Mindszent, Baks és Tömörkény községek határába tartozott, a bérelt terület Sándorfalva, Algyő, Mindszent, Tömörkény és Csanytelek határából alakult.

Az uradalmi birtok művelési ágankénti megoszlása:

szántó	28 000 kat.hold
rét és legelő	3 000 kat.hold
szőlő és gyümölcsös	100 kat.hold
erdő	8 000 kat.hold
terméketlen	900 kat.hold
Összesen:	40 000 kat.hold

Az erdőbirtok 5 nagyobb, 1000—3000 kat. holdas erdőtestből és több, 8—10 kat. holdas csenderesből állt. A mezőgazdasági táblákat erdősávok és fasorok szegélyezték. Az erdő talaja: 95⁰/₀-ban homok, 5⁰/₀-ban vályogtalaj, a többi terület felerészben homok, felerészben vályogtalaj.

A fafajok megoszlása:

70 ⁰ / ₀ akác
15 ⁰ / ₀ nyár
5 ⁰ / ₀ tölgy
4 ⁰ / ₀ fenyő
6 ⁰ / ₀ egyéb lombfa.

A felújítást, még a sarjat is, drótfonatú kerítéssel védték a vadragás ellen.

Az uradalmi erdőhivatal irányítása alá tartozott a 8000 kat. holdas erdőgazdaság és a 34 000 kat. holdas mezei vadászterület. Az erdőgazdaság és vadgazdaság kezelése 5 erdőgondnokságra tartozott. A központi — pusztaszeri — erdőgond-

nokságot az erdőhivatal vezetője, az erdőmester kezelte, a többi négyet 1—1 erdőgondnok. Egy kezelési egységre átlag 1600 kat. hold erdő és ezen felül 6800 kat. hold mezei vadászterület tartozott. Az erdőgondnokokhoz 16 kerületvezető erdész és 5 vadőr volt beosztva. Egy kerületvezetőre kerekén 500 kat. hold erdő és 2000 kat. hold mezei vadászterület volt bízva. Az 5 vadőrből minden erdőgondnok-ságban 1—1 kizárólag vadvédelmi feladatokat végzett el.

A megőrzött lőjegyzékek szerint az évenként késő ősszel megrendezett 3—4 napos vadászatokon a következő eredményeket érték el:

1. táblázat

Év	Hó	Nap	Nyúl	Fácán	Fogoly	Róka	Külön-féle	Összesen
1923	XII.	3—5	6003	429	78	2	39	6 551
1937	XI.	29—30	6490	8171	68	—	35	14 763
	XII.	1—2						
1938	XI.	28—30	4578	7542	151	—	38	12 309
	XII.	1						
1939	XII.	4—7	4066	6898	118	1	19	11 102

1923-ban még az első világháború káros hatása mutatkozik meg a szerény fá-cánterítéken.

A fent kimutatott nagyvadászatokra fenntartott területen felüli részeken, ki-sebb vadászatokon, még kb. 4000 nyulat, 3000 fácánkakast, 3000 foglyot és 200 vadkacsát lőttek.

Őzből 30—40 bak, 120—130 suta és gida volt az évi lelövés. A bakok között akadt egy ezüstérmes és 3 bronzérmes agancsot viselő. Nagy ritkán ide tévedt egy-egy szarvas, sőt vaddisznó is. Egy alkalommal egy 160 kg súlyú kant lőttek.

Élve befogás évenként átlag 3000 nyúl 1 : 1, és 500 fácán 1 : 3 ivararányban történt.

A jó eredmények biztosítására és a fácánnak az erdőhöz való kötésére a mező-gazdasági táblákon természetett növények mellett, az erdő szomszédságában, kü-lön vadföldeken cirkot és kölest természettek.

Téli takarmányozáshoz az erdőben kb. 100 kat. holdanként 1—1 fácánetetőt, s az őzeknek valamivel kevesebb rácsos, vályús özetetetőt építettek, ill. tartottak fenn. A fácánt egész télen át etették, a kölesen és cirokon felül főleg ocsúval. Az özetetőkbe lombtakarmányt, lucernát és szemes takarmányt raktak. Havas télen hóekézték az erdei utakat és nyiladékokat és arra helyezték az eleséget.

A macskák és szőrmés ragadozók megfogása céljából ösvényeket képeztek ki és azokra helyezték a ládafogókat. Télen sztrichninnel és foszforszörppel mérgezték a ragadozókat. A szárnyas ragadozókra uhuval vadásztak.

A 30-as években átlag 10 500 fácánt lőttek és 500 db-ot togtak be évenként és ezt a jó eredményt félvadtenyésztéssel érték el. A vadászterület nagyságához viszonyítva szerénynek mondható az évenkénti keltetésre begyűjtött két és fél-ezer db fácántojás, amelyet 1937-ig kotlóssal, 66%-os eredménnyel keltettek. Erre sem volt semmilyen berendezésük, hanem az erdészeti személyzet — fő-ként az erdőgondnokok — illetménylakásukhoz tartozó udvarban, illetőleg gaz-dasági épületben keltették a kerületükből behozott fácántojásokat. A kerület-vezetők megszámozták az erdőben talált fészkeket és nyilvántartották a kelési eredményeket. A lucernakaszálaskor talált fácánfészkekből kiszedték a tojást és otthon kikeltették. Az egy-két napos csibéket a nyilvántartott fészkekből kikelt,

10 csibénél kisebb csoportokhoz helyezték el. Sem csibetápot, sem nevelőtápot soha nem etettek.

Fogolytojást nem gyűjtöttek be.

1937-ben az erdőhivatal vezetője vásárolt egy amerikai gyártmányú petróleumlámpás üzemeltetésű keltetőgépet. Ebbe 150 tojás fért el és 80⁰/₀-os eredménnyel kelt ki a csibe a tojásokból.

A 11 000 db-os évi betakarításhoz 10⁰/₀-nyi év közben elpusztult fácán darabszámot hozzáadva, 12 000-nek vehető az évi szaporulat és ebből mintegy 14⁰/₀ származott a begyűjtött tojásból. A többi természetes — vadon — szaporulattól adódott.

Ebből kitűnik, hogy itt a vadnak nagyon kedvező adottság mellett kitűnő életfeltételeket biztosítottak a terület gondozói. Mik voltak ezek?

Előnyös volt mindenesetre a vadtenyésztésre a laza, könnyen melegedő, száraz talaj. Emellett víz is van a területen. Két nagy, 5—7 km hosszú tó a keleti oldalon jelentős hosszban a Tisza is határolja a területet. A természetes vizeken felül megfelelő számú kúttal is juttattak ivóvizet a vadnak. Vadgazdasági szempontból sokat jelentett az, hogy a földtulajdonos maga is vadász volt. Ez nemcsak az erdészeti és vadászati alkalmazottakat, hanem a mezőgazdasági üzemek vezetőit és dolgozóit is kedvezően befolyásolta: megadtak a vadnak minden tőlük telhetőt. Egyik legfontosabb feltétel a vadtenyésztésben a vad nyugalmának biztosítása. Itt a vadászterület legnagyobb részét évenként csak egy napon át zavarták vadászattal. Viszont egész éven át a viszonylag nagy létszámú személyzet óvta a vadat nemcsak a kártevőktől, hanem a zavaróktól is. Figyelték, lesték, hogy miben támad valami hiány, hogy azon mihamarabb segítsenek. Az állandó felügyeletnek volt köszönhető, hogy vadorzás alig fordult elő. A megfelelő takarmányozásnak pedig az, hogy a vadkár is jelentéktelen maradt mindig. Csupán a fácán károsított néha a szőlőkben.

A vadállományban a legnagyobb kárt a jégeső okozta. Sok fácán- és fogolytojást tett tönkre, sőt kótlóstyúkot is agyonvert a jégeső. Különösebb betegséget nem észleltek.

Feltűnően kevés volt a fácánhoz képest a fogoly. 42 000 kat. holdon 3000 db volt az évenkénti lelövés. Úgy gondoljuk, hogy a fogolynak részben nem kedvezett a táblás gazdálkodás, másrészt feltehető, hogy a dús fácánállomány gátolta a fogoly elszaporodását. A fácánban telített vadászterületeken általában nincsen olyan sűrű fogolyállomány, mint amilyen a kevés fácánal bíró vadászterületeken általában található. Erre a legjobban Heves és Szabolcs megyei foglyos területeink utalnak, ahol viszonylag kevés a fácán. Viszont a fácánban leggazdagabb Békés és Szolnok megyében fordított a helyzet, ott viszont kevés a fogoly. Csongrád megyére egyébként ma is jellemző, hogy fogolyban a gyengébb megyéinkhez tartozik.

Szembetűnő, hogy a nyúlteríték 1923 óta nem növekedett. Ebből azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a nyúl a 3 fő apróvadunk közül a legkevésbé érzékeny különféle befolyásokra. Még a háborús évek sem éreztették olyan károsan hatásukat, mint pl. a fácánra.

A következőkben az általában 4 napos őszi nagyvadászat megrendezését és lebonyolítását ismertetjük. Minthogy viszonylag nagy terület levadászása jutott egy-egy napra, 10—11 puskással erre csak a pásztás (stráf) vadászat volt alkalmas. A vadásatról térképázlatot és írásbeli utasítást készítettek. Megtervezték az egy napra várható terítéket. Maga a vadászat reggel 8-tól 16 óráig tartott és két részből állt. A mezőgazdasági területtel kezdték a vadászatot oly formán,

hogy a két és fél km széles és 5 km hosszú hajtást az erdő egyik vége irányában vezették. A hajtott vad ugyanis az erdőbe menekült. Amikor az erdőt érték, ott új felállással kezdődött az erdei hajtás kb. 4 km hosszal és 1,5 km szélességgel. Az erdőt kb. 100 m-enként 3 m széles nyiladékrendszerrel tárták fel s így könnyű volt a rend fenntartása.

A mezei stráf alapvonala 2,5 km volt. Ebben helyezték el a 10—11 puskást. Minden puskás mögött 5 tehervivő hajtó és egy nyúlhordó lovaskocsi haladt. Minden két puskás közé 25—25 hajtót osztottak be. Az 1,5 km hosszú szárnyakon 100—100 hajtó haladt egymástól mintegy 15 m távolságban. Az összes hajtólétszám a tehervivőkkel együtt kereken 500 fő volt.

Egy puskásra a 30-as években naponta átlag 420 db lőtt vad jutott. Ennyit lőtt. Emlékezet szerint ezen a vadászterületen a legjobb napi eredményt Hunyadi László, aki utóbb Afrikában vadászbaleset áldozata lett, érte el, napi 1000 db-bal.

A jó vadgazdálkodásban való fáradhatatlan tevékenységre ösztönözte az erdészeti és vadászati személyzetet a hasznos vadért is fizetett lődíj. Egy-egy erdőgondnok átlagosan évi 1500 Pengő, a kerületvezető pedig 300 Pengő lődíjat kapott a hasznos vad után.

A jó eredmények szemléltetésére a pusztaszéri 1937—1939. évi átlageredményeket összehasonlítjuk az 1962—1966. évek egy évi átlagában a legsikeresebb vadásztársaságokéval, állami gazdaságokéval, ill. állami erdőgazdaságokéval. Összehasonlítási alapul az 1000 kat. hold, erdő nélkül számított vadászterületre jutó élve befogott és lőtt nyúl, ill. fácán darabszámát tüntetjük fel.

2. táblázat

Időszak	A terület használója	Nyúl	Fácán	Együtt
1937—1939	Volt pusztaszéri uradalom	354	324	678
1962—1966	Bélmegyeri Vadásztársaság	112	320	432
	Csorvási Vadásztársaság	117	170	287
	Abádszalóki Vadásztársaság	88	83	171
	Lajta-Hansági Áll. Gazd.	132	18	150
	Mezőhegyesi Áll. Gazd.	17	98	115
	Mezőföldi Áll. Erdőgazdaság	37	64	101

A fogolyra nem térünk ki, mert ismert okok miatt egy ideig szünetelt a vadászata.

Az összehasonlítás azt mutatja, hogy még a jó vadászterületekből is lehet jobbat kialakítani.

Helyesbítés: Lapunk 6. számának 241. oldalán a második bekezdés első mondatában sajnálatos sajtóhiba fordult elő. „Közel három esztendeje...” helyett „Közel három évtizede...” a helyes.